

RAPPORT OM E-LÆRING I HELSEFAGUTDANNINGENE

Utarbeidet av

Aud Moe - leder

Brit Bårdsen Drange

Kjellaug K. Johannessen

Berit Stjern

Desember 2005

1.0 INNLEDNING, BAKGRUNN OG MANDAT	2
1.1 BEGREPSFORKLARING	3
1.2 PROBLEMSTILLING	4
1.3 ARBEIDET I GRUPPEN	4
1.4 METODE	5
2.0 PRESENTASJON AV E-LÆRINGSVERKTØY	5
2.1 PRESENTASJON AV LMS-VERKTØY	5
2.1.1 LMS-systemene Classfronter og It`s learning	5
2.2 BRUK AV VIDEO OG VIDEOKONFERANSER	7
3.0 KARTLEGGING AV E-LÆRING VED DEN ENKELTE SKOLE	8
3.1 BRUK AV E-LÆRINGSVERKTØY	8
3.1.1 Høgskolen Stord Haugesund	8
3.1.2 Universitetet i Stavanger (UiS)	9
3.1.3 Høgskolen i Sør-Trøndelag/ Program for sykepleierutdanning (HiST)	10
3.1.4 Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT), avdeling Levanger	11
3.2 OPPLÆRING	13
4.0 ER DET BEHOV FOR EGEN HELSEDIDAKTIKK?	14
4.1 HVILKEN KOMPETANSE KREVES AV HELSEARBEIDERE I NÆR RELASJON TIL PASIENTER?	14
4.2 HVORDAN KAN VI BENYTT E-LÆRINGSVERKTØY I HELSEFAG-UTDANNINGENE?	16
4.2.1 Læring	17
4.2.3 Den reflekterte yrkesutøver	19
4.2.4 Pasienten i sentrum	21
4.2.5 Planlegging, organisering og gjennomføring av tiltak i samarbeid med brukere og andre tjenesteutøvere	22
5.0 HVILKE BEGRENSNINGER OG UTVIKLINGSMULIGHETER OG HAR E-LÆRING I HELSEFAGUTDANNINGENE?	23
6.0 AVSLUTNING	25
LITTERATURLISTE	26

1.0 INNLEDNING, BAKGRUNN OG MANDAT

Fra myndighetenes side legges det opp til utstrakt bruk av elektronisk samarbeid i helse- og sosialsektoren. Det legges også opp til bruk av telemedisin i kontakten med pasienter, slik det omtales i S@mspill 2007 (Helse- og sosialdepartementet I-1097B 2004). Helsearbeidere har plikt til å dokumentere sitt arbeid (Lov om helsepersonell 1999), etter hvert i form av en elektronisk pasientjournal. Utviklingen forutsetter at helsearbeiderne behersker bruk av elektronikk på ulike områder, noe som videre forutsetter at utdanningsinstitusjonene tar i bruk teknologi i læresituasjoner slik Kvalitetsreformen for høyere utdanning påpeker (St.meld. nr. 27 (2000-2001). Bruk av IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) i helsefagutdanningene er tosidig. En hensikt er å lære å bruke teknologien som et hjelpemiddel i utøvelsen av et fag. En annen hensikt er å benytte e-læring som verktøy for læring. Det er bruk av elektronikken som et hjelpemiddel til å lære som er fokus for denne rapporten.

Gjennom et samarbeid mellom Universitetet i Stavanger, Høgskolen Stord/ Haugesund, Høgskolen i Sør-Trøndelag og Høgskolen i Nord-Trøndelag har denne rapporten blitt utarbeidet med utgangspunkt i mandat gitt av Nettverksuniversitetet.

Mandatet sier at gruppen skal gjennomføre:

”En kartlegging av hva som er gjort ved institusjonene. Muligheter og begrensninger. Faggruppen skal undersøke hva de ulike medlemsinstitusjonene har gjort på dette området. Det er også viktig å få kartlagt de erfaringer man har gjort med sine opplegg. På bakgrunn av dette skal fagforumet skissere framtidige utviklingsmuligheter og hvilke begrensninger som ligger i bruk av e-læring i helsefagene og om det er en egen "helse didaktikk" og om den er forenlig med LMS systemenes begrensninger og muligheter.”

Begreper benyttet i mandatet defineres i punkt 1.1.

I arbeidet med rapporten har vi sett på mulighetene og begrensningene ut fra kartleggingene som er gjort i sykepleierutdanningene i våre institusjoner. Vi benytter begrepene helsefag og helsearbeider i rapporten i og med at begrepene benyttes i mandatet. Vi diskuterer helsefag og læring, og hvordan vi kan bruke IKT-verktøy i læringsprosessen. Rapporten begrenser seg til å omhandle LMS-systemene Classfrontier og It's learning, og videokonferanse som læringsverktøy.

Med begrepet institusjon har gruppen forstått utdanningene vi selv representerer gjennom den enkelte høyskole og universitet. Kartleggingen er hovedsakelig avgrenset til bachelor og videreutdanning i helsefagene. Kartleggingen vil inneholde eksempler på bruk av nettverket til gjennomføring av kurs som benyttes innen helsefagene.

1.1 Begrepsforklaring

Det finnes mange forskjellige læringssyn. Læringssynet denne rapporten bygger på er sosialkonstruktivistisk, og vektlegger studentens ansvar for egen læring og samarbeidslæring (Vygotsky 1978). E-læring slik vi benytter det bygger på begge disse prinsippene.

E-læring

Nettbasert læring er i følge Myklebost (2001) bruk av internett og bruk av f.eks. videokonferansesystemer, CD-rom, videokassetter mv. Vi legger denne forståelsen til grunn for e-læring, dvs. å lære ved hjelp av elektronikk. I oppgaven benyttes E-læringverktøy som begrep for hjelpemidler til denne type læring.

LMS

LMS (Learning Management System) blir brukt om systemer som administrerer nettbasert undervisning (nki Fjernundervisning 2005). LMS blir brukt om nettbaserte læresystemer ut fra ulike pedagogiske metoder, teorier og læringssyn (Paulsen 2003). Av LMS-systemer omtaler rapporten hovedsakelig *Classfrontier* og *It's learning* i og med at det er disse systemene våre institusjoner har i bruk pr i dag.

Fleksibel læring

En definisjon på fleksibel læring kan være:

”Det utvidede klasserom forutsetter at studentene gjennomfører studiet som gruppe, ofte også ved at de møtes regelmessig fysisk ved lokale studiesentra eller lignende med vekt på medier som videokonferanser, satellittdistribusjon, radio og fjernsyn”.

(Rekkedal, SOFF rapp1/2001:81)

Vår forståelse er at fleksibel læring sier noe om hvordan elektronikken anvendes i forhold til å oppnå tilgjengelighet for lærer og studenter til lærestoff, studentarbeid, informasjon og

veiledning. Fleksibel læring kan være fjernundervisning, dvs at det er stor fysisk avstand mellom den som gir informasjon/ veiledning og den som mottar informasjon. Flexibiliteten kan også være i forhold til tid ved at kontakten kan foregå synkront eller asynkront. Synkront vil si at det skjer via videokonferanse eller chat. Asynkront kan være via video, CD/DVD, web, e-post eller diskusjonsgrupper.

Didaktikk

Didaktikk er teori om mål, innhold og metoder i undervisningen; hva, hvorfor og hvordan er da sentrale spørsmål (Imsen 1997). Vår forståelse av læring medfører å gi studenten mulighet til ansvar for egen læring, men med en lærer/ veileder som er tilgjengelig til å veilede gjennom utviklingstrinnene i læringsprosessen fram mot helsefaglig kompetanse.

1.2 Problemstilling

Ut fra foreliggende mandat kom vi frem til følgende problemstilling.

Hvilke muligheter og begrensninger har vi ved e-læring i helsefagene?

Underspørsmål:

- 1. Hvilken kompetanse kreves av helsearbeidere i nær relasjon til pasienter?*
- 2. Hvordan kan vi benytte e-læringsverktøy i helsefagutdanningene?*

Gjennom kartlegging foretatt ved den enkelte skole og refleksjoner rundt våre egne erfaringer, vil spørsmålene bli drøftet i forhold til teori og litteratur i rapporten.

1.3 Arbeidet i gruppen

Medlemmer i helsefaggruppen, NVU:

- Leder for gruppen i rapportperioden er Høgskolelektor Aud Moe, Avdeling for sykepleier- ingeniør- og lærerutdanningen, Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT), avdeling Levanger
- Høgskolelektor Brit Bårdsen Drange, Sykepleierutdanningene, Høgskolen Stord/ Haugesund, (HSH),
- Universitetslektor Kjellaug K. Johannessen, Institutt for helsefag, Universitetet i Stavanger (UiS)

- Høgskolelektor Berit Stjern, Avdeling for sykepleien, Program for sykepleien, Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST)

1.4 Metode

Rapporten har blitt til gjennom arbeidsmøter, videokonferanser og ved kontakt gjennom Classfronter. Kartleggingen er gjennomført ved innhenting av informasjon fra personale ved utdanningene. Videre har vi i rapporten benyttet internettsøk og litteraturstudier om e-læring.

2.0 PRESENTASJON AV E-LÆRINGSVERKTØY

Gruppen har i perioden desember 2004 – februar 2005 gjennomført en kartlegging av bruk av e-læring i grunn- og videreutdanninger knyttet til sykepleierutdanningene ved HSH, UiS, HiST og HiNT. Kartleggingen presenteres etter en presentasjon av e-læringsverktøyene Classfronter og It's learning. Til slutt omtales opplæring i bruk av verktøyene.

2.1 Presentasjon av LMS-verktøy

Ved noen skoler har team av lærere utviklet bruk av e-læring, ved andre skoler har enkeltlærere benyttet LMS innen avgrensede områder. Etter hvert har e-læring blitt en viktig og naturlig del av undervisningen. Stadig flere lærere benytter seg av det, men fortsatt er motivasjonen varierende. Ved noen skoler foregår det meste av undervisningen tradisjonelt med fremmøte til forelesninger, demonstrasjoner, gruppearbeid og laboratorieøvelser. Ved andre skoler blir e-læring et viktig verktøy i hovedkontakten mellom student og skole.

2.1.1 LMS-systemene Classfronter og It's learning

Alle ansatte og studenter med tilgang til internett har mulighet for tilgang til Classfronter og It's learning på studiestedet der det benyttes. LMS-systemene er noe ulikt organisert, men her er noen eksempler på hvordan de benyttes.

Klasserom: Studentkull får tilgang til et ”klasserom” og evt ”grupperom” på nettstedet, med tilgang kun for studentene i den enkelte gruppe samt lærer. Informasjon om studiet, undervisning, praksis med mer legges ut i klasserommet. For eksempel:

- Studieprogram (med fagplaner, praksisdokumenter og andre plandokument)
- Undervisning (med f eks forelesningsoversikter, relevante lenker ol)

Innleveringsfunksjon gir mulighet for innlevering av arbeidsoppgaver med fastsatt innleveringsfrist. Dette gir en god oversikt over innleveringene. Lærerne kan gå inn og bekrefte godkjenning/ikke godkjenning.

Meldingsfunksjonen med informasjon til studenter legges ut. Studenter har også mulighet til å legge ut meldinger her.

Kalenderfunksjonen kan benyttes til å markere spesielle datoer frister, avtaler osv.

Diskusjonsforum gir mulighet for lærere og studenter til å legge ut faglige spørsmål samt delta i diskusjoner.

Porteføljefunksjonen gir mulighet til å innhente informasjon om den enkelte deltakers aktivitet på CF og It's learning.

Prøvefunksjonen. Her kan det legges ut evalueringer og passeringstester som f eks multiple-choice test.

Lenkefunksjonen benyttes til aktuelle internettsider. Eks er *PPS* (Praktisk prosedyreverk for sykepleiere, Akribe forlag).

Forutsetninger for å ivareta kvalitet i bruk av LMS-systemene:

- Stabil tilgang til internett
- En administrativt ansvarlig som ivaretar struktur og innhold
- Oversiktlige strukturer som fremmer brukervennlighet
- Brukeropplæring og brukerstøtte
- Stimulere til å benytte nettverket
 - støtte opp om prinsippet ansvar for egen læring

- gi oppgaver som krever samarbeidslæring
- All informasjon gis via data - unngå ”dobbeltføring” papir/ data
- Ansvarlighet i forhold til holdninger studentene imellom

2.2 Bruk av video og videokonferanser

Bruk av video innebærer at studenter ved grunnutdanningen i sykepleie har mulighet til å bruke VHS-videoer som et supplement til undervisning i bl a anatomi/ fysiologi, farmakologi og sykdomslære.

Videokonferanser går ut på at man har synkron kommunikasjon av lyd og bilder med en eller flere parter uavhengig av geografisk plassering. Dette innebærer at man kan holde en forelesning til flere parter uavhengig av geografi. For eksempel gir Duo-Video system fra Tandberg mulighet til å sende bilde av foreleser med tilhørende kilder som datamaskin med elektronisk tavle (Smartboard), Powerpoint eller annen applikasjon, dokumentkamera (elektronisk overhead) samt DVD og video. Bildene som overføres er av fjernsynskvalitet etter at man fikk økt båndbredden fra ISDN-kvalitet til bredbånd og IP protokoll. Det har blitt mulig å ha tilnærmet samme opplevelse av forelesningen om man følger den sentralt (på stedet) eller desentralisert. Muligheten for synkron videooverføring av forelesninger til flere studiesteder åpner for fleksibilitet i forhold til sted. Opptak av forelesninger gir fleksibilitet også i tid.

Videokonferanser har noen viktige forutsetninger i forhold til formidlingskvaliteten som man må ha kontroll over:

1. Konferansen settes opp i rett tid.
2. Unngå avbrudd i sendingene.
3. At studenter og forelesere på forhand er kjent med at det benyttes videokonferansesystem, at foreleser gir samtykke til opptak, og at partene som deltar er disiplinerte under sending.
4. At teknologien er pålitelig og brukerstøtte er tilgjengelig.
5. At tekniske løsninger som foreleser benytter kan håndteres på en god måte.
6. At det gies anledning til interaktivitet i form av spørsmål og kommentarer, og at forelesningene er godt forberedt og planlagt.

Studiestøttesystemet og bruk av videokonferanser åpner for nye samarbeidsmåter. Det gis mulighet for å møtes virtuelt selv om vi geografisk er på ulike steder. Derfor kan videokonferanser benyttes til undervisning og kurs.

3.0 KARTLEGGING AV E-LÆRING VED DEN ENKELTE SKOLE

E-læringsverktøy er gradvis tatt i bruk, og benyttes nå i alle sykepleierutdanninger ved våre institusjoner.

3.1 Bruk av e-læringsverktøy

3.1.1 Høgskolen Stord Haugesund

Høgskolen Stord Haugesund, Sykepleierutdanningen i Haugesund

Grunnutdanningen startet med bruk av systemet KARK for kull 21 i år 2000 (opprettet ved Historisk fakultet ved Universitetet i Bergen). Dette var første gang sykepleierutdanningen i HSH tok i bruk et LMS system.

I studieåret 2003 - 2004 vedtok Høgskolen Stord/Haugesund å innføre Classfronter i alle utdanninger, etter en nøye redegjøring av flere LMS-system. KARK ble da forlatt. Sykepleierutdanningen tok nå i bruk meldingssystemet, arkivsystemet og i noen grad innleveringssystemet til studiekrav innleveringer. Vi erfarte at ikke alle lærere var like motiverte for å bruke CF. Dette kom mye av redsel for data og det ukjente. Den varierte graden på innleveringer kom mest av læreres usikkerhet. De tillot alternative innleveringer av oppgaver (på papir eller som vedlegg på mail). Fra studiestart i 2004 har bruken av Classfronter i heltidsutdanningen utviklet seg mer og mer. Vi bruker de fleste funksjoner som er beskrevet i 3.1.1. Vi ser en annen holdning blant lærerne nå. De er tryggere på bruken av CF.

Høgskolen Stord Haugesund, Sykepleierutdanningen på Stord

Dette er også en heltidsutdanning, og vi begynte høsten 2003 med bruk av Classfronter som e-læringsverktøy. Første år hadde en som målsetting å innføre Classfronter (CF) gjennom en

forsiktig start. Siden har det vært en gradvis utvidelse av bruken på kullene. Studieansvarleg benytter CF aktivt til informasjon og som arkiv til møtevirksomhet.

Praktiske Prosedyrer i Sykepleietjenesten (PPS) er et elektronisk oppslagsverk som er utviklet av forlaget Akribe. Sykepleierutdanningen i Haugesund har brukt dette siden 2003, og på Stord fra høstsemesteret 2004. Studentene har PPS som en del av pensum og en benytter verket der det er formålstjenlig i undervisningen.

Videreutdanning i sykepleie til akutt kritisk syke, Haugesund

Bruker både Classfronter, mail og PPS. Det er helst meldingsfunksjonen og arkivfunksjonen som blir benyttet her.

Videreutdanning i aldring og eldreomsorg, Haugesund

Dette er en deltidsutdanning som startet opp høsten 2005. De bruker Classfronter i noen grad, som arkivfunksjonen og meldingsfunksjonen til informasjon til studentene.

Tverrfaglig videreutdanning innen psykisk helse, Stord

Videreutdanningene innen Psykisk helse og Arbeid for barn og unge har nyttet CF til informasjon og utlegging av forelesningsnotat. Studenter har tidvis nyttet grupperom til gruppeoppgaver. De bruker Classfronter som informasjonskanal. De har planer om å utvikle bruken av grupper, og vurderer bruken av grupper, evt innlevering av oppgaver.

Tverrfaglig videreutdanning i veiledning, Stord

Veiledningsutdanningen har benyttet CF til informasjon. Det har ikke vært studentaktivitet der i noen grad.

3.1.2 Universitetet i Stavanger (UiS)

Høsten 1999 startet Høgskolen i Stavanger (fra 2005 UiS), et desentralisert, deltidsstudium i sykepleier-utdanning til Dalane-regionen i Rogaland. Prosjektet gikk over 4 år. Det ble tatt i bruk fjernundervisningsutstyr, Tandberg educator, som ble benyttet til forelesning og veiledning. Ved installasjon av slikt nytt utstyret var samarbeid viktig. Det vil si avdelingens samarbeid med installatør Telenor, vertskommune Eigersund og IT avdelingen ved høgskolen da, nå UiS. En del av utprøvingen foregikk ved at Telenor gav kurs for undervisningspersonell i bruk. Av videokonferanseutstyret (Lea 2001). I 2003 startet et nytt kull av

desentraliserte studenter i samme region. Ved begge studentkull er videokonferanse blitt mye benyttet. Nyttene av videokonferanser er positivt evaluert av studentene. Studentene hadde mulighet til å reise til Stavanger for å følge felles-undervisningen der, men selv om studentene saknet nærhet til foreleser, var de fleste glade for å slippe reisen for ofte. I det store og hele fungerer overføringene bra, men tekniske problemer oppstår og videooverføringer har hatt sine begrensninger. For det første er lærers evne som foreleser og fortrolighet med videokonferansesystemet viktig og for det andre kan noen av de eksterne underviserne kun undervise på kveldstid. Dette er lite populært. Andre undervisere nekter å ha videooverføring. En annen stor begrensning er alle de eksterne undervisere som ikke kjenner videokonferansesystemet og som må ha hjelp utover vanlig arbeidstid. Til nå er det ikke laget gode rutiner på teknisk hjelp (Vestersjø og Johannessen 2005).

First Class ble valgt som kommunikasjon på nett i 1999. På den tid var vår avdeling noen av de første som tok i bruk et LMS som hjelpemiddel. Nå benyttes "It's learning" ved hele UiS. It's learning anvendes både som støtte for læreprosessen der deltagerne er fysisk samlet, og som et rent fjernundervisningsverktøy. Systemet benyttes til informasjon og kommunikasjon studentene i mellom og mellom student og faglærer. Det legges ut timeplaner, studieoppgaver og forelesningsnotat. Bruken er varierende i forhold til innlevering av arbeidskrav, fagnotat, mapper på nett og hvor vidt studentene får svar på nett. Det arbeides med å legge ut Multiple Choice-tester og ulike studentevalueringer. It's learning gir faglærer et system som til enhver tid gir en oversikt over studentenes deltagelse og aktivitet i faget.

3.1.3 Høgskolen i Sør-Trøndelag/ Program for sykepleierutdanning (HiST)

LMS

Høsten 2003 ble LMS-systemet Classfrontier innført for studenter i første studieår tilknyttet sentralt studiested, Trondheim. Innføringen forutsatte at studentene hadde tilgang til bruk av PC, fortrinnsvis bærbar PC. Det ble ved studiestart gjort klart for studentene at all informasjon ville bli kunngjort via LMS. Innføringen gikk relativt komplikasjonsfritt. Studentene fikk tilbud om opplæring i generell bruk av PC og spesiell opplæring i forhold til LMS. Lærerne tilknyttet første studieår fikk tilsvarende opplæring i bruk av Classfrontier. Bruk av LMS ble videreført til andre studieårs studenter studieåret 2004/2005. Nå brukte to av tre årskull Classfrontier. Innføring i bruken av og praktisk bruk viste seg å være vellykket. I 2003 brukte 72,5 % av 149 studenter Classfrontier så godt som daglig. 27,5 % brukte det så godt som ukentlig.

Fra og med studieåret 2005/2006 er It`s-learning tatt i bruk som LMS. Alle studenter og lærere (inkludert desentraliserte studenter) ved Program for sykepleie bruker pr. november 2005 It`s-learning. Bytte av LMS har for studentene og lærernes vedkommende gått relativt ukomplisert. De fleste funksjoner i systemet er tatt i bruk.

Tilgang til Internett og brukerstøtte

HiST, Avdeling for sykepleie og Avdeling for helse-og sosialfag har flere datalesesaler (70 plasser) med tilgang til bruk av PC, skriver og internettilgang (lesesaler, bibliotek, ferdighetsrom). Det er relativt god brukerstøtte for studenter og lærere. Avdeling for sykepleie har en ansatt med hovedfunksjon knyttet til studenters og ansattes bruk av IT og e-læringsverktøy. Dette i tillegg til ansatte som jobber med IT. Bygningen er tilrettelagt for bruk av bærbar PC med trådløs nettverkskobling. Desentraliserte sykepleiestudenter er tilknyttet lokalt studiested (til sammen fire) med trådløst nettverk og brukerstøtte for IT på lokalt studiested.

Bruk av videokonferanser

Skolens største auditorium har muligheter for synkron videooverføring av forelesninger til inntil seks lokale steder. Program for sykepleie overfører forelesningene til desentraliserte sykepleiestudenter. I tillegg har skolen videokonferanseutstyr i fire rom. Disse benyttes i veiledningssammenheng. Lærer er tilstede ved campus Trondheim og veileder studentene i deres basisgrupper via videokonferanse. Medieingeniør koordinerer bruk av videokonferanse fra sentralt studiested, og lokale studiesteder stiller med brukerstøtte. Lærere og studenter har fokus på gruppeprosess og faglig innhold og ikke fokus på teknologi under videokonferansene. Gode erfaringer med bruk av videokonferanser i veiledning så langt. Det har vært relativt få problemer med dårlig lyd og bildekvalitet.

De fleste videreutdanningen ved Avdeling for sykepleie bruker i stor grad It`s-learning. Det samme med de andre grunnutdanningene tilknyttet Avdeling helse og sosialfag.

3.1.4 Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT), avdeling Levanger

Sykepleierutdanningen i Levanger tok første gang i bruk videokonferanseutstyr i 1989. Utstyret ble da brukt til å videresende forelesninger, og etter hvert i veiledningssituasjoner.

LMS

Av LMS-system ble Classfronter tatt i bruk fra høsten 2001 i tilknytning til oppstart av desentralisert sykepleierutdanning i Meråker. Classfronter ble da brukt til generelle opplysninger om utdanningen, til å legge ut meldinger/ beskjeder, forelesningsoversikter og arbeidsoppgaver med lenker. Classfronter ble også tatt i bruk til gruppearbeid i egne grupperom med mulighet for veiledning og tilbakemelding fra lærer.

Fra høsten 2004 har Classfronter vært benyttet i alle årstrinn i grunnutdanningen i sykepleie, både i heltidsutdanningen og i de to desentraliserte klassene, en i Meråker og en Oppdal. Det har vært en gradvis innføring med få funksjoner tatt i bruk det første året for deretter å utvide bruken. De fleste funksjonene er i bruk, men i ulik grad i de ulike årstrinnene.

Videokonferanser

Avdelingen har flere klasserom med mulighet for videokonferanser. Begrensningen har vært at de største auditoriene som benyttes til de store kullene i sykepleierutdanningen er dårlig utbygd med utstyr.

Videreutdanningene

Fra høsten 2004 har videreutdanning i kreftsykepleie, videreutdanning i helse og rehabilitering og videreutdanning i veiledningspedagogikk tatt i bruk Classfronter som nettstøtte. Videreutdanningen i kreftsykepleie har i stor grad benyttet videokonferanseutstyr til overføringer av forelesninger. I tillegg har denne utdanningen benyttet videostreaming knyttet til forelesningsmateriale lagt ut i Classfronter.

Opplæring

Det tilbys jevnlig kurs for studenter og lærere. Det er også ansatt studentassistenter som er lett tilgjengelig for de som trenger hjelp.

Brukerforum

Det er ved avdelingen opprettet et brukerforum som jobber for å evaluere, videreutvikle og motivere til bruk av Classfronter. Forumet har medlemmer fra de ulike utdanningene og en studentrepresentant. Studentene ser store fordeler med innføringen av Classfronter når det gjelder rask tilgang til beskjeder, mulighet til å lese/ evt skrive i de ulike rom og mulighet for innleveringer.

3.2 Opplæring

God utnyttelse av e-læringsverktøyene forutsetter god brukeropplæring og brukerstøtte. Brukeropplæringen og brukerstøtten må være rettet mot både studenter og ansatte. Studentene får tilbud om opplæring i elementær bruk av data. Deretter gis opplæring i bruk av e-læringsverktøyet som skolen benytter. I opplæringen er det knyttet personer med ulik bakgrunn, både IT-konsulenter og fagpersonale. Erfaringer viser at fagpersoner har et annet utgangspunkt for opplæringen i og med at de knytter den til konkrete læresituasjoner. Opplæring kan skje enten i datalaboratorium med øvelser, eller vises på storskjerm. En grunnleggende faktor for læring er trygghet, det gjelder både ved læring generelt og i gruppearbeid i LMS-systemet. Trygghet er relevant i forhold til disse punktene:

I høve til det tekniske hjelpemidlet – e-postskrivning.

I høve til dei andre i gruppa – det mellommenneskelege aspektet.

I høve til kommunikasjonssituasjonen.

(Hoel 2002:140)

Det gis ut skriftlig veiledning til nye studenter og til ansatte om bruk av LMS-verktøy. Noen skoler har studentassistenter som er tilgjengelige for studentene med datahjelp. I tillegg er det IKT-hjelper som kan hjelpe både studenter og ansatte med AV-utstyr.

Det har vært arrangert mange kurs for ansatte. Noen skoler har ressurspersoner i lærerstaben som har en støttefunksjon overfor de andre lærerne. Det forventes at alle ansatte behersker bruken av e-læringsutstyr som benyttes.

Opplæringen bør være tilpasset brukere med ulik bakgrunn og motivasjon til å lære e-læringssystemene. For å motivere og lette læringen må den oppleves nyttig i forhold til formålet, og opplæringen bør foregå kort tid før systemet skal tas i bruk slik at det blir kort tid mellom informasjon og anvendelse, evt også med oppfølging underveis.

4.0 ER DET BEHOV FOR EGEN HELSEDIDAKTIKK?

E-læringssystemene er verktøy eller hjelpemidler i studentenes læringsprosess. Verktøyet bør ikke ha hovedfokus i læringen, men være et hjelpemiddel som kan være med på å lette og fremme studentens læring av fagstoff og utvikling av studenten som fagperson.

Kapittel 4.1 drøfter utviklingen av kompetanse som helsearbeider, og kapittel 4.2 drøfter læringssyn og læringsområder. Begge kapitlene knytter innholdet til e-læring.

4.1 Hvilken kompetanse kreves av helsearbeidere i nær relasjon til pasienter?

Det spesielle i helsefagene er møtet med den sårbare pasienten som skal være i sentrum for yrkesutøverens handlinger. For å ivareta pasienten trengs kompetanse. Kompetanse omfatter kunnskaper, ferdigheter og holdninger som utgjør den totale beredskapen for å løse oppgaver og handtere situasjoner (Lauvås og Handal 2000:105). Kunnskaper, holdninger og ferdigheter griper inn i hverandre, og anvendes i utøvelse av helsefagene i nær relasjon til andre mennesker.

Kunnskap og forståelse skal utvikles innen en felles referanseramme for yrkesutøvelse i helse- og sosialtjenesten, med et helhetlig menneskesyn, respekt for menneskets integritet og ivaretagelse av autonomi slik det er vektlagt i Rammeplanen (Rammeplan for sykepleierutdanningen 2004).

Kunnskap slik det benyttes her er teoretisk kunnskap som kreves for å utføre fagspesifikke oppgaver. Nettverket gir mulighet for innhenting av informasjon, både informasjon som legges ut fra skolen i form av forelesningsnotater, lenker osv, og informasjon fra databaser som studentene selv finner frem til. Teoretisk informasjon som studentene innhenter gir mulighet for læring, men for at informasjonen skal bli til kunnskap må den bearbeides (Hinna, Knudsen og Madsen 2002). Studenten må gjøre kunnskapen til sin egen, integrere den, for senere å trekke den inn i vurderingen i praktiske situasjoner.

Holdningene gjenspeiler våre verdier i møte med pasient, pårørende og kolleger. Det som er spesielt i helsefagene er at man arbeider tett opp til den personlige sfære til mottaker av hjelpen, pasienten. Ofte brytes den personlige sfære i en hjelpesituasjon når vi utøver handlinger innenfor det personlige området. Dette stiller krav til omsorgsyrkene om utvikling av gode relasjoner med respekt for menneskets integritet og rettigheter (Rammeplan for sykepleierutdanningen 2004). I møte med pasientene må trekk ved menneskelivet som sårbarhet, avhengighet, skjørhet og dødlighet være sider ved eksistensen som omsorg retter seg mot (Henriksen og Vetlesen 2000:29). Kompetanse på dette området må utvikles for å ivareta pasientens og pårørendes integritet og rettigheter i sårbare situasjoner.

Ferdigheter kan være både rasjonelle og manuelle ferdigheter (Tveiten 2001:29). Slik vi benytter det her er ferdigheter knyttet til både praktiske oppgaver med gjennomføring og utvikling av handlag og bruk av fornuft (det rasjonelle) i praktiske situasjoner. Retningslinjer for praktiske oppgaver finner vi i prosedyrebeskrivelser. Prosedyrebeskrivelser kan legges ut i LMS-systemenes grupperom tilgjengelig for studentene, eks PPS som lenke i Classfronter/It's learning. PPS gir studentene mulighet til å sette seg inn i prosedyrene i forkant av ferdighetstreningen. I oppøvelsen av et godt handlag har studenten behov for å trene under veiledning fra lærer. Det er viktig læring å føle på egen kropp hvordan det tilnærmet oppleves å være "pasient" når studentene trener på hverandre, både i forhold til selve prosedyren, handlaget til medstudenten, og det at en personlighetssonen overskrides. Denne læringen forutsetter samling i campus. I samlingen har læreren større mulighet til å hjelpe studenten med å se prosedyren i en sammenheng der kunnskaper, holdninger og ferdigheter inngår i de praktiske øvelsene når de møtes i her- og-nå-situasjonen.

PPS gir kunnskaper, tildels ferdigheter, men er i mindre grad holdningsskapende er vår påstand. Kunnskap er nedtegnet i prosedyrebeskrivelsene og tilhørende lenker. Ferdigheter i form av handlag krever trening i planlegging, analyse, beslutning og gjennomføring av prosedyrer i praksis. For at studenten skal beherske prosedyren er det nødvendig å gjennomføre den sammen med en virkelig pasient. Først da får studentene føle på egen usikkerhet i møte med et sårbart menneske. Da først viser det seg om studenten behersker prosedyren. Andre former for læring med LMS-system som støtte kan bidra til integrering av kunnskap.

Studentenes evne til å stille spørsmål som utvikler kunnskaper, ferdigheter og holdninger skal oppøves i løpet av utdanningen. Dette får de mulighet til gjennom samarbeidslæring. Logg kan i den forbindelse være et redskap til refleksjon og bearbeidelse av opplevelser i utviklingen til en bevisst og reflektert holdning i utøvelse av faget (Rammeplan for sykepleierutdanningen 2004:5). I studentens utvikling er det nødvendig med mulighet for spontanitet, gjenspeiling av tanker som oppstår gjennom muntlige refleksjon og tilbakemeldinger. En kombinasjon av skriftlig og muntlig refleksjon kan styrke bearbeidelsen av opplevelser og erfaringer. Diakonhjemmet (Lid 2005) har gjennom et prosjekt utprøvd refleksjon over nett. Deres erfaring er at hvis tillit og trygghet etableres i studentsamlinger kan det være et godt grunnlag for kommunikasjon og samarbeid i virtuelle grupperom. Det har i deres prosjekt vært vanskelig å få studentene til spontant å skrive i grupperom. Dette er erfaringer som vi i våre institusjoner kjenner oss igjen i. Vi har også erfart at bruk av diskusjonsforum og chat har vært avhengig av initiativ fra lærer for å opprettholde aktivitet. Diskusjonsgrupper, gruppeoppgavearbeid, evt med veiledning over nettet, kan ta opp etiske dilemmaer og refleksjoner over kunnskapsbaserte handlingsvalg. Altså arbeider studentene med tema som kan påvirke deres holdninger i noen grad.

4.2 Hvordan kan vi benytte e-læringsverktøy i helsefag-utdanningene?

I tillegg til å lære det fagspesifikke skal studentene lære å bli *reflekterte* yrkesutøvere som setter *mennesket i sentrum*, og som kan *planlegge, organisere og gjennomføre tiltak i samarbeid* med brukere og andre tjenesteytere (Rammeplan for sykepleierutdanningen 2004). Noen av institusjonene som er med i kartleggingen benytter problembasert læring som læringsmetode gjennom hele utdanningen, mens andre skoler kombinerer metoder der problembasert læring benyttes til avgrensede områder/ tema. Uansett valg av metode mener vi det er viktig å gi studentene mulighet til å ta ansvar for egen læring, og til å utvikle et studentaktivt læringsmiljø. E-læring gir mulighet til å innhente informasjon, bearbeide informasjon og formulere svar gjennom samarbeidslæring. Læring skjer ved at studentene inngår i en felles aktiv kunnskapsbygging der aktørene er gjensidig avhengige av hverandre (Vygotsky 1978).

Våre erfaringer tilsier at nettverket per i dag kommer til kort når det gjelder læring av praktiske ferdigheter. Informasjon om prosedyrer kan legges i områder i LMS-systemet, men de praktiske øvelsene må studentene øve på fysisk for å ”få det i fingrene” og opparbeide et handlag. Studentene benytter PPS som en del av pensum som kan brukes i tilknytning til øvingsrom med tilgang til datamaskin ved øvingssenger. PPS letter tilgangen til informasjon, men god gjennomføring av prosedyren krever fysisk trening i relasjon med andre mennesker.

4.2.1 Læring

Ut fra sosialkonstruktivistisk læringssyn er læring og kunnskap en aktiv byggeprosess der begrepsdanning og forståelse settes i sentrum. Studenten som lærende arbeider sammen med andre studenter og lærer/ veileder for å bearbeide sine kunnskaper slik at det utvikles en forståelse av begreper og fagkunnskap (Hinna, Knudsen og Madsen 2002). I våre institusjoner benyttes denne læringsformen innen noen læringsområder.

Hinna, Knudsen og Madsen viser til Prinds som skisserer 3 typer læringsrom:

1. ***undervisningsrommet** hvor lærerens presentasjon og refleksjon over fagstoff og klassefelleskapet utgjør den viktigste delen*
2. ***treningsrommet** med individuelt arbeid, gruppearbeid og praktiske øvelser ut fra det som er blitt formidlet i undervisningsrommet*
3. ***studierommet** med arbeid i grupper med alternative oppgaver, prosjekt og problembaserte læringsformer*

(Prinds i Ludvigsen og Hoel 2002:112)

Undervisningsrommet kan utgjøres av klassens fellesrom i LMS, eller i videokonferanse med felles sending for hele klassen. I undervisningsrommet kan det ligge forelesningsoversikter, arbeidsoppgaver, lenker og lignende.

Treningsrommet kan være representert ved grupperom i LMS-systemet. Her er det også mulighet til multiple choice-tester, noe vi for tiden utprøver. Videokonferanser med avgrensning til grupper og f eks databaser som PPS, benyttes i treningsrommet til gitte oppgaver fra lærer.

I studierommet benyttes Internett og ulike kommunikasjonsverktøy, eks e-mail (Hoel 2002). Dette rommet gir mulighet for fleksibilitet i tid og sted, og tilgang til store mengder informasjon for å formulere studentens arbeidsområde, og informasjon for å komme frem til innhold og svar på problemstillinger. Bruk av undervisningsrom og treningsrom kan føre til stor grad av lærerstyring og gi tilgang til informasjon om et tema med ferdigformulerte oppgaver. Studierommet derimot, gir større fleksibilitet med mulighet til kreativitet og påvirkning av arbeidsoppgavene og besvarelsene. Studierommet gir studentene læring gjennom å komme frem til en problemstilling, til målrettet arbeid for å besvare problemstillinger, og å lære samarbeid gjennom gruppeprosessen. Vår erfaring er at det er behov for variert bruk av de ulike rom, noen lærerrepresentasjoner, noen lærerstyrte oppgaver og andre med frihet for studentene til studentstyrt arbeid. Med veiledning fra lærer ut fra spørsmål om mål og innhold, slik Imsen fremhever i sin forståelse av didaktikk (Imsen 1997), styrkes læringen.

I læringsprosessen trenger studentene både skriftlig og muntlig trening. LMS gir mulighet for dette i treningsrom og studierom. Skriftlig trening fremmer dialogen både i studenten selv og mellom studentene. Den enkelte må formidle i tillegg til å få del i de andres produkter (Hinna, Knudsen og Madsen 2002). Læring skjer ved nedskrivning i eget privat område i treningsrommet samt i grupperom der studentene legger inn individuelle bidrag og samskriver til et felles produkt. Samskrivingen kan være utfordrende når det oppstår problemer som kan ligge i LMS-systemet, eller det kan skyldes mangler i studentenes kunnskap om å utnytte systemet maksimalt.

Jobbing med oppgaver i LMS gir skriftlig trening enten i samarbeid eller individuelt. Men skriftlige trening er ikke nok. Det er også behov for muntlig fremstilling, noe videokonferanser åpner for. Videokonferansene gir mulighet til å trene gjennom muntlige fremlegg, dialog og ved å stille spørsmål og svare på spørsmål fra lærer og medstudenter. Videokonferanse kan også benyttes til veiledningssamtaler som stiller krav til studentene om muntlige formuleringer.

Etter hvert har mange kommuner investert i IKT-utstyr, mens andre mangler fortsatt utstyr til videokonferanse. Muntlig dialog og videreutvikling av LMS vil i fremtiden lette muligheten til læring gjennom muntlig fremstilling. Samarbeid og dialog kan for en stor del gjennomføres ved hjelp av e-læringsverktøy som Classfronter og It's learning. LMS-systemene åpner også

for funksjoner som diskusjonsforum, chat, utlegging av filer og samskriving i felles dokument. Alt dette utgjør læringsrom for studenten i form av treningsrom og studierom. Samarbeidslæring kan bidra til refleksjoner rundt fagstoff og rundt andres og egne opplevelser/ erfaringer av lærestoff og samarbeidsprosess.

4.2.2 Fleksibel læring

Fleksible utdanningstilbud bør baseres på en pedagogikk som tar utgangspunkt i de mulighetene som mediet har, også når det gjelder nærhet og distanse (Langøen 2003:126). Noen studenter kan bli mer tilbakeholdne ved fysisk distanse. Spontaniteten kan hemmes, og dermed også engasjementet når kontakten foregår via en skjerm.

Selv om det er fysisk stor avstand kan lærertilgjengeligheten være bedre ved bruk av e-læring enn den er i tradisjonell undervisning. Forventninger om tilgjengelighet kan likevel være vanskelig å innfri for læreren når studenten venter rask kontakt eller tilbakemelding på innsendt materiale. Læreren har mange oppgaver, og muligheten for å være tilgjengelig kan være begrenset. Forventninger må derfor avklares i forkant slik at de blir realistiske.

Grupper som fungerer godt kan fungere godt også via nettverket. Der gruppeprosessen går trådt kan distanse forsterke problemene. Likevel kan samarbeid og dialog for en stor del gjennomføres ved hjelp av e-læringsverktøy som Classfronter og It's learning.

E-læring gir mulighet for fleksibel læring ved at studentene har mulighet til selv å bestemme tid og sted for studentaktivitetene. LMS-systemene bør videreutvikles med mulighet til muntlig kommunikasjon for å fremme og effektivisere aktivitetene. Slik aktivitet blir best ved synkrone møter som forutsetter at deltakerne møter til samme tid. Mulighet for muntlig tale gjennom LMS-systemene gir mulighet for fleksibilitet i geografisk plassering.

4.2.3 Den reflekterte yrkesutøver

Forutsetning for læring og refleksjon i samvær med andre er opplevelsen av trygghet i læresituasjonen. Trygghet avhenger av flere forhold (Hoel 2002). Studentene må være trygge på å bruke e-læringsverktøyet. For å oppnå det er opplæring og bruk av verktøyet viktig. Mange studenter behersker mediet før studiestart, mens andre har behov for opplæring og

IKT-støtte. Terskelen for å komme med spørsmål er lavere når læreren kan være nærværende og kanskje oppsøkende overfor studenten. Nye utfordringer kan oppstå senere, men studentene kontakter ofte hverandre for å finne løsninger.

Våre institusjoner praktiserer samlinger i campus der studentene i starten av studiet er samlet til fysisk nærhet for å bli kjent med hverandre, og for å få mulighet til å utvikle trygghet til lærere og medstudenter. Det er også samlinger underveis. For å oppnå trygghet i læresituasjonen ved nettstudier er vår erfaring at det er nødvendig med samlinger for å starte dialogen mellom student/ lærer og student/ student. Etter å ha møtt hverandre blir det lettere å ta kontakt for å samarbeide og reflektere sammen. Det kan fortsatt være problematisk for de som ikke har tiltro til egne skriveferdigheter. Det blir en oppgave for lærer å støtte studenten til utvikling og til å styrke selvtilliten. Dermed kan refleksjonene komme frem gjennom skriftlige bidrag fra gruppelemmene. Skrivning blir en støtte i læreprosessen der språket er viktig for tenking og problemløsning (Hoel 2003).

Infrastrukturen på praksisstedene er av stor betydning for gjennomføringen. Grundig planlegging ut fra kjennskap til utstyret som finnes ved praksisplassen og godt samarbeid med IT-avdelingen gir større trygghet i situasjonen. Dermed kan fokus flyttes til det faglige innholdet i dialogen mellom student og lærer, og gi større mulighet til ivaretagelse av relasjonen.

Samarbeidslæring forutsetter dialog. Dialogen foregår både i skriverens indre og studentene imellom (Hoel 2002). Gjennom denne vekslingen kommer de frem til et felles produkt som består av individuelle bidrag som til sammen utgjør en helhet. I dette samarbeidet er veiledning fra lærer av betydning. Læreren kan gi tilbakemeldinger, komme med relevante spørsmål som får studentene til å reflektere i nye retninger, evt lede dem tilbake til tema for arbeidet. Læreren kan også være inspirator ved å komme med spørsmål til diskusjonsforum eller bidra med engasjement når arbeidet går trått. Lærerens oppgave blir å hjelpe studenter til å se sammenhenger, og knytte temaet til faget og profesjonen de skal utdannes til. Dette kan knyttes til en felles refleksjon gjennom e-læringsverktøyet.

Hoel beskriver tre former for dialog (Hoel 2002:126). Den ene er dialogen foregår mellom skriveren og de ordene som blir satt på papiret, med skriveren som egen leser. Den andre dialogen finner sted mellom skriveren og forestillingen om en reell eller tenkt leser. Den

tredje dialogen er den eksternaliserte dialogen mellom skriveren og den reelle leseren. I svarene fra samtalepartneren får studentene reaksjoner på egne tanker, men også ta del i de andres tanker gjennom den tredje dialogen. Undervisningsrommet kan benyttes av lærer for å fremme studentens refleksjon. Treningsrom og studierom gir mulighet for refleksjon både alene og sammen med andre.

Det er ikke bare det ferdige resultat studentene kommer frem til som er av betydning, men også prosessen og refleksjonene frem til det ferdige produkt som er vesentlig for å utvikle den reflekterte yrkesutøver.

4.2.4 Pasienten i sentrum

Rammeplanen fremhever at den reflekterte yrkesutøver skal ha mennesket i sentrum. Helsearbeideren møter pasienter og pårørende som skal være i sentrum for helsearbeiderens arbeid. Her avgrenser vi det til pasienten.

Relasjonen er viktig i møte mellom pasient og helsearbeider. For at pasienten skal oppleve å være i sentrum må relasjonen være preget av et subjekt-subjekt-forhold i pasient – hjelperforholdet. Vi møter det sårbare i mennesket som skal ivaretas med varsomhet. For å utvikle den mellommenneskelige kompetansen er det nødvendig å gjøre erfaringer gjennom direkte kontakt mellom student og pasient. Møtet skjer i praksisdelen av utdanningen gjennom veiledning. Veiledningen skjer ved fysisk nærhet med en sykepleier som praksisveileder. Det er også veiledning med lærer fysisk til stede, eller lærer kan benytte e-læringsverktøy i sin kontakt med student og praksissted.

Møtet i en setting av nærhet er etisk ladet, og vi forholder oss ikke likegyldig til personer vi er i direkte ”ansikt-til-ansikt-forhold” til (Vetlesen 2003:78). I kontakten mellom studentene gir samlinger mulighet for ”ansikt-til ansikt-møte”. Slike samlinger benyttes til læring i øvingsrom og fører til nærhet mellom studentene. Ved å møtes i slike situasjoner blir studentene berørt av hverandre, og det blir større mulighet for at de tar ansvar for hverandre også når de møtes via LMS-systemene. Møtet med pasienten foregår i praksisstudier som gir studenten mulighet til å være vitne til den andres lidelse som kan utløse en interesse hos studenten for hva han/ hun kan gjøre for den andre slik Vetlesen sier det. Dette møtet med den andres lidelse er ikke mulig i øvingsrom med medstudenter eller med LMS-system som

hjelpemiddel. Studentene møter mennesker med mer eller mindre lidelse, mer eller mindre ressurser, ulike livssituasjoner osv. Studentene trenger derfor praksissituasjoner i fysisk møte med pasient for å forstå betydningen av å *sette mennesket i sentrum* samtidig som de skal *planlegge, organisere og gjennomføre tiltak i samarbeid* med brukere og andre tjenesteytere (Rammeplan for sykepleierutdanningen 2004).

Studentene skal i sin fremtidige yrkesutøvelse kunne møte pasienten gjennom pasientkontakt med fysisk møte og evt fysisk berøring, eller pasientkontakt gjennom telemedisin (Helse- og sosialdepartementet I-1097B 2004). De skal erfare lukt, observere hudfarge, varme osv. Dette må de lære i praksis og utøve i nærhet til pasienten.

E-læring gir kunnskap og erfaring som kommer den fremtidige sykepleieren til gode. Bruk av e-læring gir trygghet på teknologien som i neste omgang kan knyttes til f eks telemedisin. Det kan stilles kritiske spørsmål til denne kontaktformen hvis det blir den eneste formen for kontakt mellom pasient og helsearbeider. Vetlesen (2003:76) stiller spørsmålet; ”Hvilken betydning har det at et møte er fysisk eller virtuelt for vår oppfattelse av og vår handlemåte overfor den andre?”. Det fysiske møtet bidrar til å bli sett, oppleve den andre og bli opplevd av den andre i samme øyeblikk. Dette møtet betegnes som *sterk gjensidighet* ved at de to partene fortløpende og direkte virker på hverandre og responderer på hverandre. Denne gjensidigheten kan være problematisk å oppnå uten fysisk nærhet. Den sterke gjensidigheten viser seg ved at man virker på og reagerer på hverandre gjennom verbal og kroppslig-sanselig kommunikasjon. I det virtuelle møtet vil deltakerne velge når de skal reagere og hva de skal reagere på ved den andres utspill.

4.2.5 Planlegging, organisering og gjennomføring av tiltak i samarbeid med brukere og andre tjenesteytere

Planlegging og gjennomføring av studentarbeid, og samarbeid med medstudenter gir erfaringer som delvis er overførbare til sykepleier-pasient forholdet. Ansvar for egen læring (Rammeplan for sykepleierutdanningen 2004) kan realiseres gjennom problembasert læring med ansvar for å formulere problemstillinger og komme frem til et resultat. Dette gir kunnskap om å gripe fatt i et problem, planlegge og organisere for å løse problemet. Til forskjell fra yrkesutøverens situasjon gir læresituasjonen mulighet for veiledning. Gjennom denne læreformen utvikler studenten selvstendighet og opparbeider ferdigheter i å lære å lære

som fremtidens helsearbeidere har stor nytte av i en arbeidsdag med stadig behov for ny kunnskap.

En stor del av helsearbeiderens arbeidsdag innebærer samarbeid med andre. Samarbeidet i læresituasjonen er en viktig del i utviklingen til å bli helsearbeider og til å oppnå profesjonsidentitet. Å benytte e-læring i utdanningen kan gi kunnskap som kan benyttes i kommunikasjon med pasient, også gjennom Internett. Bruk av e-læring i utdanningen kan forberede studenten til å møte fremtidens pasient som tar seg frem i databaser og Internett for å søke informasjon. Slik det fremgikk i et innlegg om e-læring i videreutdanning i kreftsykepleie, på NVU-konferansen 2005, skal kreftsykepleieren lære gjennom vedvarende faglig oppdatering. Kreftsykepleieren møter i økende grad pasienter og andre som har søkt etter informasjon over nettet, og dette er en av grunnene til at hun trenger å lære seg å bruke nettet (Brataas 2005:42).

Helsearbeidere har plikt til å dokumentere sitt arbeid (Lov om helsepersonell 1999). Dette gjøres etter hvert i en elektronisk pasientjournal (EPJ). EPJ er et sentralt informasjons- og kommunikasjonsverktøy for helsepersonell i den daglige pasientbehandlingen (Ruland 2000). I tillegg bidrar EPJ til å kvalitetssikre tilbudet til pasienten. Det er nødvendig at helsearbeiderne har godt kjenneskap til bruk av IKT for å beherske EPJ. Denne kompetansen mener vi blir styrket ved å bruke e-læringsverktøy i utdanningen.

Bruk av e-læringsverktøy i utdanningen kan være et hjelpemiddel i læreprosessen. Det kan gi studenten kompetanse i bruk av teknologi i tillegg til den faglige kompetansen.

5.0 HVILKE BEGRENSNINGER OG UTVIKLINGSMULIGHETER OG HAR E-LÆRING I HELSEFAGUTDANNINGENE?

Slik vi har erfart det er det mange positive sider ved e-læring. E-læring gir fleksibilitet i tid og sted. Mediet gir stor mulighet til å skaffe informasjon, og kan benyttes til forberedelser av praktiske øvelser og til refleksjon over praksis. Studentene kan benytte Internett alene, sammen med medstudenter eller sammen med pasienter.

Når det gjelder utviklingsmulighetene slutter vi oss til Paulsens Web-edu-analyse (Paulsen 2003:211) som peker på følgende forbedringsmuligheter:

- ønske om bedre integrasjon mellom LMS-systemene og andre systemer og tjenester, bl a administrative verktøy
- standardisering som gjør det lettere å utveksle innhold og data mellom forskjellige LMS-systemer og mellom LMS-systemer og andre systemer
- utvikle bruk av multimedia og bredbåndtjenester som streaming video
- utvikle bruk av prøver, oppgaver og evalueringer via LMS

LMS-systemene blir mer og mer komplekse. Vi er flinke til å ta i bruk delene, dvs enkelte prosedyrer, men vi behersker i liten grad det komplekse. For å bedre dette kan vi f eks ta utgangspunkt i situasjonsbeskrivelser hentet fra praksis for å få frem kompleksiteten i pasientsituasjoner. I læresituasjoner er det mulig å benytte simulatordukke for å lære om det komplekse i situasjoner, om problemløsning og vurdering ut fra gitte opplysninger. Simulator kan bidra til at vi blir flinkere til å gå fra enkeltdelene til å sette sammen delene til en kompleks helhet.

Framtidens yrkesutøvere vil stå overfor store utfordringer når det gjelder utvikling innen eget fagområde, særlig med tanke på den teknologiske utviklingen og det den medfører av ulike former for strukturelle endringer i de ulike organisasjonene (Helse- og sosialdepartementet I-1097B 2004). Utviklingen kan få konsekvenser i det daglige arbeidet i møte med pasientene gjennom pasientjournalssystemene og via telemedisin.

Av kompetanse som kreves av helsearbeidere er LMS-systemene, med de ulike mulighetene for læringsrom, et godt hjelpemiddel til å fremskaffe teoretisk informasjon. Deler av ferdighetslæringen kan læres gjennom tilegnelse av prosedyreinformasjon. Holdningene kan påvirkes og bevisstgjøres gjennom refleksjon sammen med medstudenter og lærere i LMS. Men de erfaringer og den kunnskapen som utvikles gjennom det praktiske arbeidet kan bare fremkomme i øvingsrom eller i praksisavdeling i møte med pasient. Vurderinger, beslutninger og gjennomføring tilpasset den enkelte pasient, er basert på helsearbeiderens faglige skjønn og krever erfaring i kontakt med pasient. I den erfaringsbaserte læringen bevisstgjøres studentene til å sette pasienten i sentrum for sin oppmerksomhet og sine handlinger, og å ivareta respekten for den enkeltes egenverd, behov og rettigheter.

6.0 AVSLUTNING

Gjennom intersubjektivt fellesskap med fysisk nærhet eller fysisk distanse samarbeider studentene i læringsprosessen. Gjennom samarbeid og dialog med andre kan studentene utvikle sin kompetanse for å ivareta pasientens behov og rettigheter.

Utdanningen skal medvirke til å gjøre studenten skikket til å utøve et fag med helsefaglig kompetanse. E-læring er et godt hjelpemiddel i prosessen mot å oppnå kompetansen som kreves av en helsearbeider selv om den har sine begrensninger. Begrensningene er i forhold til reelle situasjoner; til dels i holdningsskapende arbeid, i ferdighetstrening og interpersonlig kontakt i nær relasjon til mennesker som er en sentral del av hverdagen for helsearbeidere. Vi ser betydningen av å benytte e-læring slik at det blir et mest mulig velegnet verktøy. Det forutsetter at verktøyet tilpasses pedagogiske behov i helsefagene. Det er behov for mer kunnskap om e-læring for å påvirke utvikling og bruk av verktøyene slik at det tilpasses våre utdanninger.

Det er ulike sider ved helsefagene som må ivaretas gjennom studentens læring. Fokus må være på pasienten, og på at det helsearbeidere gjør er faglig forsvarlig. Vi utelukker ikke at andre fag kan ha lignende særhensyn, men innen helsefagene er faglig kvalitet og forsvarlighet områder som må ivaretas. Slik vi ser det trenger vi ikke en egen helsedidaktikk, men læringsformene må tilpasses det spesielle som oppstår i møte med det sårbare menneske, både pasienten og pårørende. Altså kan e-lærings-verktøy være et supplement og støtte for noen læringsformer, eks ved refleksjon over praksis (Schön 1991).

Litteraturliste

- Akribe Forlag (2005) *Praktiske prosedyrer i sykepleie* Oslo; Akribe Forlag
- Brataas, Hildfrid (2005) Bruk av nettstøtte i kreftsykepleierutdanningen i Skevik, T.O (red) *NVU-konferansen 2005 Kultur for e-læring* Levanger 14-15.mars 2005; Steinkjer; Powerprint
- Helsedepartementet og sosialdepartementet (2004) Statlig strategi 2004-2007 *S@mspill 2007 Elektronisk samarbeid i helse- og sosialsektoren*
- Henriksen J-O. og Vetlesen A.O (1997) *Nærhet og distanse* 2.utg Oslo; Gyldendal Akademiske
- Hinna, K, Knudsen, I.M og Madsen, T.G (2002) På sporet av Piaget og Vygotsky i norske klasserom i Ludvigsen, S.R og Hoel, T.L (red) *Et utdanningssystem i endring IKT og læring* Oslo; Gyldendal Akademiske
- Hoel, T. L. (2002) Interaksjon og læringspotensial i samtalegrupper på e-post i Ludvigsen, S.R og Hoel, T.L (red) *Et utdanningssystem i endring IKT og læring* Oslo; Gyldendal Akademiske
- Hoel , T.L (2003) Dialogen i ”fleksibel” rettleiing i Fritze, Y, Haugsbakk, G og Nordkvelle, Y (red): *Dialog og nærhet IKT og undervisning* Kristiansand;Høyskoleforlaget
- Imsen, G (1997) *Lærerens verden: innføring i generell didaktikk*, kap 2 Oslo;Tano Aschoug
- Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet (2001). *St.meld. nr. 27 (2000-2001) Gjør din plikt – Krev din rett. Kvalitetsreformen i høyere utdanning* KUF 2001
- Langøen, A (2003), *Helse-IT Innføring i IT for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lauvås, P og Handal, G (2000): *Veiledning og praktisk yrkesteori* Oslo; Cappelen Akademiske Forlag
- Lea, Martha (2001): *Hvordan ivareta ferdighets- og profesjonsaspektet i desentralisert sykepleierutdanning basert på fleksible studieformer*. Prosjektrapport. Støttet av SOFF. Høgskolen i Stavanger, avd. for Helse og Sosialfag. Stavanger.
- Lid, Reidun (2005) Pedagogiske metoder i fleksibel læring med fokus på rettleiing over internett i Skevik, T.O (red) *NVU-konferansen 2005 Kultur for e-læring* Levanger 14-15.mars 2005; Steinkjer; Powerprint

Lov om helsepersonell m.v. av 2.juli 1999 (helsepersonelloven)

Myklebost, Gunnar (red 2001) ; *Nettbasert læring i høgre utdanning*, SOFF Rapport 1:2001

nkiFjernundervisning2005

(<http://home.nettskolen.nki.no/~morten/pp/Fjernunderviserkompetencer.pp#20230605>).

Paulsen (2003) Europeiske synspunkter på LMS-system i Fritze, Y, Haugsbakk, G og Nordkvelle, Y (red): *Dialog og nærhet IKT og undervisning* Kristiansand;HøyskoleForlaget

Prinds, E. (1999) Rum for læring. En ide- og debattbog om nye læringsformer med IKT. I Hinna, K, Knudsen, I.M og Madsen, T.G (2002) På sporet av Piaget og Vygotsky i norske klasserom i Ludvigsen, S.R og Hoel, T.L (red) *Et utdanningssystem i endring IKT og læring* Oslo; Gyldendal Akademiske

Rammeplan for sykepleierutdanning (2004). Oslo; Utdannings- og forskningsdepartementet

Ruland, Cornelia M. (2000) *Helse- og sykepleieinformatikk Hvordan IKT kan bidra til utvikling av en bedre helsetjeneste* Oslo; Gyldendal Akademiske

Rekkedal, T. (2001) *Nettbasert undervisning og læring. Modeller og metoder for læring og undervisning på nettet – fra NKIs erfaringer* SOFF RAPPORT 1/2001

Schön, D.A (1991) *The Reflective Practitioner. How professionals think in action* London; Arena

Tveiten, Sissel (2001) *Pedagogikk i sykepleierpraksis* Bergen; Fagbokforlaget

Vestersjø, M og Johannessen, K (2005) ”Takk for 4 fine, gode, vanskelige, travle og lærerike år”. *En evalueringsrapport fra deltids- og desentralisert sykepleierutdanning i Dalane-regionen 1999-2003*. Universitetet i Stavanger, Institutt for helsefag. Stavanger.

Vetlesen, A.J. (2003) i Fritze, Y, Haugsbakk, G og Nordkvelle, Y (red): *Dialog og nærhet IKT og undervisning* Kristiansand;Høyskoleforlaget

Vygotsky, L.S (1978) *Mind in society: the development of higher psychological process* Cambridge, Mass; Harvard University Press